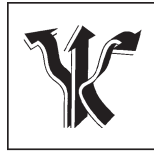

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 2(21)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф., Радзієвський О. І., д-р екон. наук, Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Швець В. Я., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Хижняк І. А., д-р іст. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Лігоцький А. О., д-р пед. наук, проф., Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Синьов В. М., д-р пед. наук, проф., Чернуха Н. М., д-р пед. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф.

Юридичні науки

Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Ануфрієв М. І., канд. юрид. наук, проф., Бородін І. Л., д-р юрид. наук, проф., Бандурка О. О., д-р юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Подоляка А. М., канд. юрид. наук

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

Наукові праці МАУП / Редкол.: В. Б. Захожай (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001. — Вип. 1. —

ISBN 966-608-120-2

К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — Вип. 2(21). — 196 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст.

ISBN 978-966-608-993-2

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2

ISBN 978-966-608-993-2

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	5	Колосінський Є. Ю. Уніфікація корпоративної фінансової звітності як вияв глобалізаційних тенденцій.....	69
Давиденко А. П., Мирков Г. Зміна парадигми в державному управлінні	5	Аль-Тмейзі А. Ю. Впровадження міжнародного досвіду для розвитку українських авіакомпаній.....	75
Спирidonov В. В. Социальные программы Украины и источники их финансирования	12	Олійник О. Д. Механізм побудови контрольної діяльності податкових органів в Україні	79
Мушкин И. М. Нематериальная мотивация производительности труда	18	Халамендик В. Д. Становлення і розвитку початкової та гімназійної освіти півдня України (друга половина XIX — початок XX ст.).....	87
Юсеф Н. Н., Гараханлу Фарназ Двостороннє співробітництво України з Ісламською Республікою Іран у стратегічно важливих галузях економіки	23	Гранатуров Ю. І. Особливості реалізації прав громадян через механізм місцевого самоврядування (досвід демократичних країн)	90
Задорожний В. П. Реструктуризація інвестиційного потенціалу в системі механізмів державного управління	26	Шарапов С. В. Використання бюрократичних інструментів в адміністративному управлінні підприємством	96
Янгалічев Р. Н., Вернаховська С. М. Методологічні та методичні підходи до визначення ступеня податкового навантаження на підприємство.....	34	Дворніков В. М. Банкрутство як економічне явище	105
Сафонова А. С. Теоретико-методологічні аспекти категорій “капітал” і “міжнародний рух капіталу”.....	40	Пророченко Є. В. Підтримка і зобов’язання аграрного виробництва України в контексті вимог Світової організації торгівлі	112
Вугар Мехтиол Назаров Проблеми розвитку підприємництва в Азербайджанській Республіке в умовах інтенсивного економічного розвитку.....	48	Михайленко О. В. Прибуток як об’єкт бухгалтерського і податкового обліку.....	118
Мохамад Камалалдеен Алжафа Экономический курс Сирийской Арабской Республики в условиях глобализации	52	Степанець Н. М. Сільська загальноосвітня школа І ступеня: управлінський аспект	124
Андрєєва Х. П. Учасники інвестиційних процесів на ринку фінансових послуг	56	Шевченко С. О. Державний фінансовий аудит в діяльності бюджетних установ	128
Нетудыхатко Н. С. Фактори управління розвитком підприємств туристического бизнеса.....	61		

Нестерова С. Л. Об'єкт торгівлі на сучасному ринку страхових послуг. Дискусійні питання.....	132	Ярема Н. Ю. Професійна діяльність практичних психологів ОВС в умовах миротворчих місій.....	165
Альошін В. І. Конфліктологічна парадигма та її евристичний потенціал у вивченні кризи й кризових явищ.....	137	Бойчук І. І. Психологічні чинники професійного становлення особистості майбутніх учителів музики.....	170
Вернаховська С. М. Економічні передумови податкового планування та обов'язки податкової системи у перехідній економіці.....	143	Шипілов В. А. Формування національної культури старшокласників загальноосвітньої школи в контексті завдань Болонської декларації.....	175
Буланова Д. С., Диніна К. С. Сучасні концептуальні підходи до визначення поняття конкуренції.....	148	Проскуріна В. А. Чинники виникнення комунікативних бар'єрів та їх вияв у студентській молоді.....	179
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	154	Рижиков В. С., Якібчук М. І. Характеристика психологічних якостей і властивостей особистості — лідера профспілкової організації.....	184
Вакуліч Т. М. Ідентифікація насильства в сім'ї: можливості щодо типологізації основних виявів	154	Коваль А. М., Чуприкова О. Г. Типологія особистості підлітків, які складають групу ризику суїцидальної поведінки.....	187
Стасенкова Т. В. Професійна самореалізація жінки як показник особистісного зростання.....	160	Відомості про авторів	192

ПІДТРИМКА І ЗОБОВ'ЯЗАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИМОГ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

Наукові праці МАУП, 2009, вип. 2(21), с. 112–117

Аналізуються можливі позитивні і негативні наслідки для розвитку сільського господарства і сільської території від приєднання України до Світової організації торгівлі (СОТ). Зазначається, що в ході переговорного процесу щодо рівня підтримки середніх і великих сільськогосподарських виробників питання впливу на сільську місцевість і на дрібних сільськогосподарських виробників, представлених переважно особистими селянськими господарствами, практично лишаються поза увагою.

Світова організація торгівлі, що є спадкоємницею діючої з 1947 р. Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), почала свою діяльність з 1 січня 1995 р. Вона покликана регулювати торговельно-політичні відносини учасників організації на основі пакета Угод Уругвайського раунду багатосторонніх торговельних переговорів (1986–1994 рр.). Ці документи є правовим базисом сучасної міжнародної торгівлі [3].

Угода про заснування СОТ передбачає створення постійно діючого форуму країн-членів для врегулювання проблем, які впливають на їх багатосторонні торговельні відносини, і контролю за реалізацією угод та домовленостей Уругвайського раунду. СОТ функціонує багато в чому так само, як і ГАТТ, але при цьому здійснює контроль за ширшим спектром торговельних угод (включаючи торгівлю послугами і питання торговельних аспектів прав інтелектуальної власності) і має значно більші повноваження у зв'язку з постійним удосконалюванням процедур прийняття рішень та їх виконання членами організації. Невід'ємною частиною СОТ є унікальний механізм врегулювання торговельних суперечок.

З 1947 р. обговорення глобальних проблем лібералізації і перспектив розвитку світової торгівлі проходить у рамках багатосторонніх торговельних переговорів (БТП) під егідою ГАТТ. До 2002 р. проведено вісім раундів БТП, включаючи Уругвайський, і вже почався дев'ятий. Головним

завданням цієї впливової міжнародної економічної організації є лібералізація світової торгівлі.

Аналіз переваг і ризиків для сільського господарства і сільської місцевості України від вступу до СОТ побудовано на базі чотирьох джерел [1]:

- 1) норм і правил СОТ, що регулюють торгівлю сільськогосподарськими і продовольчими товарами;
- 2) аналізу впливу СОТ на сільське господарство і сільську місцевість країн Центральної та Східної Європи;
- 3) аналізу ходу переговорного процесу щодо приєднання України до СОТ;
- 4) аналізу поточного стану сільського господарства України і сільської місцевості.

16 травня 2008 р. набрав чинності ратифікований Верховною Радою 10 квітня цього ж року Протокол про приєднання України до Марракеської угоди про створення Світової організації торгівлі, внаслідок чого Україна стала повноправним 152-м членом цієї організації. За експертними оцінками, вступ України до СОТ зумовить додаткове підвищення добробуту населення на 3 % та динаміки зростання ВВП до 2 %. Кумулятивний вплив для галузей національної економіки від вступу України до СОТ має позитивний характер.

З моменту вступу до СОТ Україна отримує режим найбільшого сприяння у торговельному просторі всіх країн – членів СОТ, тобто одно-

часне покращання умов торгівлі з 151 країною світу, на які припадає понад 95 % світової торгівлі; зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів на товарні ринки країн – членів СОТ; можливості захисту інтересів українських виробників згідно з процедурою розгляду торговельних спорів Світової організації торгівлі; набуття офіційного статусу переговорного процесу зі створення зони вільної торгівлі з ЄС; скасування квот на експорт української продукції металургії до ЄС; доступ до дешевших комплектувальних обладнань, устаткування і сировини; забезпечення недискримінаційного транзиту товарів і послуг [2].

Зокрема, зменшення тарифів буде вигідним для секторів, які були відносно незахищеними або мали велику частку проміжного попиту (а тому виграють від зниження цін фактори виробництва), а покращання доступу до ринків буде сприятливим для експортноорієнтованих секторів, що стикаються зі значними торговельними обмеженнями на зовнішніх ринках.

Слід зазначити, що угоди СОТ не встановлюють вимог щодо якості товарів, які реалізуються на внутрішньому ринку. Це залишається компетенцією урядів. Однак від експортерів країн можуть вимагати підтвердження відповідності характеристик продукції міжнародним стандартам якості та безпеки. Тому необхідність дотримання міжнародних норм у цих сферах існує об'єктивно, незалежно від рішення про вступ до СОТ, оскільки є передумовою підвищення конкурентоспроможності виробників як на внутрішніх, так і зовнішніх ринках [4].

Після набуття членства у СОТ очікується зміна ставок ввізного мита як на продовольчі, так і промислові групи товарів.

На сьогодні діюча середньозважена тарифна ставка по всій номенклатурі становить 7,02 % (сільське господарство – 18,19 %, промисловість – 6,11 %). Після вступу до СОТ відповідно до зв'язаних рівнів по всій номенклатурі будемо мати ставку 5,09 % (сільське господарство – 10,07 %, промисловість – 4,77 %).

Середньоарифметична діюча тарифна ставка по всій номенклатурі становить 6,51 % (сільське господарство – 13,84 %, промисловість – 4,40%). Після вступу до СОТ відповідно до зв'язаних рівнів по всій номенклатурі матимемо ставку 6,28 % (сільське господарство – 11,16 %, промисловість – 4,85 %).

Очікується збільшення реальної заробітної плати населення та підвищення ефективності

праці; створення умов для зростання обсягів іноземних інвестицій в економіку України щонайменше удвічі; створення зони вільної торгівлі з Європейським Союзом з щорічним збільшенням обсягів експорту української продукції до ЄС не менш ніж на 10 %; дегінізація імпорту на 5–10 % щорічно; поживлення виробництва в металургійній, хімічній галузях та аграрному секторі щонайменше на 7–10 % (від 1,5–2 до 4 млрд дол. США); щорічне загальне зростання виробництва щонайменше на 5–10 % та ін. [5].

Очікується також підвищення якості товарів і послуг; здешевлення вітчизняних та імпортованих товарів і послуг; розширення асортименту продукції. Водночас для виробників буде суттєва лібералізація доступу українських товарів на світові ринки; зниження витрат ведення зовнішньоекономічної діяльності; зниження вартості сировини, проміжної продукції та інвестиційних товарів; зменшення втрат експортерів від дискримінаційних обмежувальних заходів; посилення правового захисту національного товаровиробника шляхом доступу до сотівського механізму вирішення торгових суперечок; забезпечення недискримінаційного транзиту товарів і послуг [5].

Поряд з лібералізацією торговельного режиму та відкриттям своїх ринків для імпортованої продукції угодами СОТ передбачено розгалужений механізм захисту внутрішнього ринку, який передбачає спеціальні захисні заходи у випадку різкого зростання імпорту; антидемпінгові заходи у випадку імпорту за демпінговими цінами; компенсаційні заходи у випадку використання заборонених СОТ субсидій; підвищення ставок митного тарифу та застосування квот у разі суттєвого погіршення платіжного балансу країни; надання державної підтримки вітчизняним виробникам, у тому числі експортерам; використання субсидій, які не справляють негативний вплив на конкуренцію і спрямовані на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників, у тому числі експортерів; надання внутрішньої підтримки для розвитку сільського господарства, зокрема, застосування спеціального режиму оподаткування.

Членство України у СОТ передбачає сплату щорічного членського внеску. Обсяги суми внесків визначаються на підставі методичних рекомендацій Комітету з питань бюджету, фінансування та управління СОТ. Зважаючи на те, що Україна набуває членства у СОТ не з початку поточного року, розмір членського внеску буде розраховуватись на фактичну кількість місяців, які лишилися до

кінця 2008 р., що складатиме приблизно 350 тис. швейцарських франків.

У ході переговорів було досягнуто таких домовленостей [5]:

- тарифні поступки: максимальну (зв'язану) ставку тарифу на продукцію сільського господарства погоджено на рівні 20 %, а середній тариф на продукцію сільського господарства та харчової промисловості — 12,53 %;
- винятками є: цукор — 50 %, соняшникова олія — 30 % і підакцизні товари (вино, лікерогорілчані та тютюнові вироби), для яких зв'язані тарифні ставки будуть вищими. На сьогодні вже погоджено близько 95 % тарифних ставок;
- тарифна квота на цукрову тростину складатиме 260 тис. тонн, при цьому тарифна ставка дорівнюватиме 2 % (понад квоти ставка дорівнюватиме 50 %);
- сукупний обсяг підтримки сільського господарства становитиме 1,37 млрд дол. на рік, беручи за базовий період 1994–1996 рр. Це питання ще не узгоджено, оскільки, за правилами СОТ, базовий період встановлюється як середнє арифметичне за останні три роки, тобто за період 1997–1999 р. У такому разі обсяг підтримки становитиме 60,7 млн дол., оскільки у цей період різко скоротилося фінансування сільського господарства, припинилися державні закупівлі зерна.

Процедури вступу до СОТ передбачають обов'язкове виконання вимог Угоди про санітарні і фітосанітарні заходи та Угоди про технічні бар'єри у торгівлі. Тому необхідно адаптувати українське законодавство до норм цих угод, наблизити українські стандарти якості та заходи безпеки до міжнародних, а також надати наукові обґрунтування у випадку, якщо українські норми є жорсткішими за відповідні міжнародні.

В умовах невизначеності державної аграрної політики та відсутності чіткої стратегії її розвитку особливого значення набуває вдосконалення та пошук адекватних механізмів цього розвитку. Враховуючи, що сільське господарство є специфічною галуззю господарського комплексу, запровадження його раціональної підтримки є одним із основних завдань держави.

Внутрішня державна підтримка сільського господарства обумовлена об'єктивною необхідністю і визначається домовленостями між країнами в рамках Світової організації торгівлі, яка своїми правилами та угодами регламентує тенденції скорочення підтримки. Важливого значення набуває

вплив окремих механізмів і заходів державної підтримки на стан сільського господарства. Основним завданням раціональної державної підтримки є підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішньому аграрних ринках, а також розвиток сільських територій. При цьому регулююча роль держави, спрямована на підтримку вітчизняних виробників, має здійснюватися заходами та механізмами, що не повинні суперечити принципам СОТ і зобов'язанням, які візьме на себе Україна при вступі до цієї організації, та бути дійовою і раціональною для вітчизняних виробників.

Завдання раціональної підтримки сільського господарства набуває для України особливого значення, враховуючи обставину, що внутрішній платоспроможний попит населення залишається досить низьким. Тому держава не в змозі проводити політику субсидування сільського господарства за рахунок споживачів. Окремо має проводитися підтримка села та сільських територій. Важливим напрямком аграрної політики є програми “зеленої скриньки” Угоди про сільське господарство СОТ, спрямовані на вдосконалення ринкової та виробничої інфраструктури, забезпечення продовольчої безпеки в країні і завоювання стабільних позицій на світових аграрних ринках.

Водночас значна частина проблемних питань цієї складної та багатогранної теми потребує докладнішого вивчення. Залишаються недослідженими пріоритетні напрями державної політики підтримки сільського господарства, спрямовані на довгостроковий розвиток галузі на заміну державної підтримки поточних потреб аграрного виробництва; підвищення ефективності окремих механізмів державної підтримки сільського господарства України; концептуальні засади сучасної аграрної політики та місце в них державної підтримки; відповідність державної підтримки сільського господарства України принципам лібералізаційних процесів СОТ.

Україна вже втратила частину позицій через зволікання зі вступом до СОТ. Правила цієї організації не завжди сприятливі для нових членів, особливо для країн, які ще не подолали кризи і депресії своїх агропродовольчих секторів. Існує ймовірність збільшення і без того значної різниці у рівнях підтримки внутрішнього ринку між новими і наявними членами СОТ. Наприклад, чинні мита на імпорт яловичини у більшості країн СНД не перевищують 15 %, а у країнах ЄС у 2001 р. вони зберігалися на рівні 108 %. Імпорتنі мита

на цукор білий в ЄС становлять 80 %, тоді як в Україні 30 %. Очевидно, що вимога знизити на третину і без того низькі тарифи імпортного мита лише поглиблюватиме відмінності поведінки старих членів СОТ і новачків.

Характерною особливістю переваг, які отримають аграрний сектор і агропродовольчі ринки України, є їх довготермінова перспектива. До довготермінових переваг належить більша відкритість ринків країн — членів СОТ. Так, економісти прогнозують зростання і стабілізацію світових цін майже на всі сільськогосподарські товари в результаті виконання вимог СОТ щодо поступового зменшення захисту внутрішніх ринків і зниження рівня експортних субсидій. Ці тенденції будуть вигідними для країн-експортерів з обмеженими фінансовими можливостями субсидування експорту, до яких належить і Україна. Таким чином, можна припустити, що завдяки більшій відкритості ринків країн — членів СОТ для експортерів української сільськогосподарської продукції в перспективі з'являться нові можливості на світових ринках.

Щоправда, й український ринок сільськогосподарської продукції стане більш відкритим перед імпортом. Але ті країни, в яких експорт сільськогосподарської продукції переважає над імпортом, виграють більше від упровадження правил СОТ.

Унаслідок цінової стабілізації на зовнішніх, а потім і на внутрішніх агропродовольчих ринках зменшиться кон'юнктурна невизначеність на цих ринках. Завдяки цьому сільськогосподарські виробники зможуть ефективніше й раціональніше розподіляти свої ресурси, а це стане позитивним чинником розвитку внутрішнього агропродовольчого ринку.

Важливий аспект, пов'язаний із членством у СОТ, — це впровадження санітарних і фітосанітарних заходів. Періодичні фітосанітарні скандали суттєво ускладнюють роботу українських експортерів сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках. Найбільшого резонансу набули скандали в Канаді та Франції у 2003 р., коли заборонили вивантаження української фуражної пшениці, внаслідок чого виникло упереджене ставлення до українського зерна і на інших ринках збуту. Були випадки виявлення забруднень антибіотиками сухого молока, що призначалося на експорт в ЄС. Переважна частина сировини для цієї партії надходила на молокозаводи від дрібних товаровиробників. Деяких полегшень у цьому плані для українських експортерів можна очікувати після вступу до СОТ.

При цьому зазначимо, що Угода щодо застосування санітарних і фітосанітарних норм СОТ створює найбільшу кількість прецедентів для міжнародних суперечок. Ідеться про заходи, що самі по собі не можуть вважатися неправомірними, однак у разі їх упередженого застосування можуть виявитися нетарифними бар'єрами в зовнішній торгівлі. Незважаючи на те, що метою Угоди є недопущення застосування санітарних або фітосанітарних норм як засобу дискримінації між торговельними партнерами, ці заходи зумовлюють невиправдану дискримінацію.

Члени СОТ визнають санітарні і фітосанітарні норми інших членів як еквівалентні (навіть якщо вони відрізняються від власних) у тому разі, якщо експортер демонструє імпортерів, що його заходи досягають належного рівня санітарного або фітосанітарного захисту. На запит будь-якого члена СОТ повинні проводитися консультації з метою досягнення дво- і багатосторонніх угод щодо визнання еквівалентності конкретних санітарних і фітосанітарних норм. Отже, українські експортери сільськогосподарської продукції отримують інструмент проти упередженого застосування санітарних і фітосанітарних норм.

Також слід очікувати, що набуття членства у СОТ прискорить динаміку ринкових реформ в Україні шляхом створення цивілізованих умов конкуренції, збільшення прозорості державної політики й приведення законодавства у відповідність до норм і правил СОТ. Усе це стане позитивним сигналом для іноземних інвесторів. Можна сподіватися на додаткові внески в аграрний сектор від інвесторів, які вже працюють в Україні, особливо за умови скасування обмежень на земельний ринок.

Створення цивілізованих умов конкуренції і зростання прозорості державної політики сприятимуть не тільки збільшенню обсягів іноземних інвестицій в економіку України, а й поліпшенню умов для підприємництва, зокрема у сільській місцевості, що позитивно позначиться на розв'язанні низки соціальних проблем села.

Членство у СОТ стане каталізатором швидшого створення ринкових інституцій і в аграрному секторі, що сприятиме виходу сільського господарства із стану депресії і забезпечить умови для пріоритетного розвитку сільської місцевості. Поступово, як і в інших постсоціалістичних країнах Європи, відбуватиметься зміщення акцентів бюджетної підтримки сільського господарства у бік підтримки розвитку сільської місцевості.

Йдеться про перевагу заходів “зеленої скриньки” СОТ над заходами “жовтої скриньки”.

В Україні частка заходів “зеленої скриньки” склала 19,3 % у структурі фактичних видатків бюджету у 2007 р. і 25,2 % у структурі передбачених видатків державного бюджету у 2008 р. У структурі самої “зеленої скриньки” заходи, спрямовані на розвиток сільської місцевості, складають мізерну частку — 3,42 % на розвиток соціальної інфраструктури у сільській місцевості у 2007 р. Зовсім не виділяються кошти на розвиток ринкової інфраструктури на селі. І це при тому, що третина населення України проживає у сільській місцевості, крім цього, 67 % валової продукції сільського господарства виробляється господарствами населення. Водночас особисті селянські господарства лишаються поза межами ринкової інфраструктури. Об’єктивна оцінка ситуації вимагає створення рівноправних умов для всіх суб’єктів аграрного ринку [5].

Що стосується ризиків від членства у СОТ, то до найбільших із них можна віднести поступове (впродовж шести років) зменшення рівня захисту внутрішнього агропродовольчого ринку. Україна, як і інші країни із перехідною економікою, пройшла шлях від лібералізації торгівлі, цін і обмеженого втручання у функціонування ринків до політики підтримки цін і ринків, передусім шляхом імпорتنих та експортних обмежень. Результатом високого рівня захисту внутрішнього ринку стало те, що близько 95 % продовольчої продукції на ньому становить продукція українського виробника.

Національні виробники зазнають певних втрат, пов’язаних з адаптацією до нового конкурентного й регулятивного середовища. Час, відведений для підготовки вітчизняних товаровиробників, доволі обмежений. На думку фахівців Міністерства економіки з питань європейської інтеграції України, присутність національного виробника на агропродовольчому ринку може зменшитися до 60–70 %. Отже, частину внутрішнього продовольчого ринку наші виробники втрачуть із вступом до СОТ. Щоправда, запобіжним чинником зменшення частки вітчизняних продовольчих товарів на внутрішньому ринку може стати усталеність споживчих преференцій населення. Але не треба забувати, що зниження імпорتنих мит відкриє шлях до внутрішнього ринку передусім відносно дешевій імпортній продукції. Це, з одного боку, позитивно впливатиме на задоволення попиту населення, з іншого — негативно позначиться на становищі власного виробника, що зрештою може

звести нанівець переваги для населення, особливо для сільського. Прикладом може бути узгодження обсягів тарифної квоти на ввезення тростинного цукру-сирцю, що позначиться на інтересах українських виробників цукру. Україна взяла на себе зобов’язання зі встановлення квоти на ввезення тростинного цукру-сирцю обсягом 200 тис. тонн і доведення її до 260 тис. тонн упродовж трьох років після вступу до СОТ. Наслідком збільшення імпорту відносно дешевого цукру-сирцю стане, з одного боку, зниження цін на цукор на внутрішньому ринку, що вигідно споживачам, але водночас завдасть збитків українським виробникам і призведе до скорочення зайнятості в галузі [4].

Як засвідчив досвід постсоціалістичних країн — членів СОТ, найменш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку після приєднання до СОТ виявилися виробники молока, яєць, м’яса, картоплі, овочів і фруктів. В Україні переважна частина картоплі (98,6 %), овочів і баштанних культур (85,9 %), плодів і ягід (85,5 %) виробляється в господарствах населення. Отже, товарні ОСГ стануть найбільш вразливою групою серед сільськогосподарських товаровиробників після приєднання до СОТ.

Деякі чинники діятимуть у напрямі зменшення переваг України як нетто-експортера сільськогосподарської продукції. По-перше, як наслідок лібералізації торговельних режимів, з одного боку, і скорочення державної підтримки власних товаровиробників — з іншого, знижується конкурентоспроможність власної продукції не лише на внутрішньому, а й на зовнішньому ринку. Іншим чинником, здатним зменшити переваги України як нетто-експортера сільськогосподарської продукції є недостатня активність на зовнішніх ринках національних експортерів. Як відомо, сьогодні найактивнішими експортерами українського зерна є компанії із зовнішнім капіталом.

Необхідність дотримання суворіших санітарних, фітосанітарних і технічних норм також може виявитися суттєвою перешкодою для розширення експорту сільськогосподарської продукції з України. Правила СОТ вимагають застосування санітарних і фітосанітарних заходів не тільки для зовнішнього, а й для внутрішнього ринку. Ця процедура збільшить витрати на виробництво і зменшить прибутки сільськогосподарських виробників. До того ж створення інституцій для впровадження і підтримки стандартів Світової організації торгівлі потребує значних коштів державного бюджету. За умов обмеженого бюджету

це може спричинити скорочення витрат на підтримку сільськогосподарських виробників і сільської місцевості.

Зазначені ризики, на перший погляд, мають короткотерміновий характер. Проте, зважаючи на попередній досвід економічних перетворень в Україні, короткотермінові негативні чинники можуть перетворитися на довготермінові, а негативні тенденції — набути системного характеру.

У зв'язку з цим можливі соціальні наслідки для сільських мешканців, які становлять майже третину всього населення України. Відповідно і частка населення, зайнятого у сільському господарстві, є незрівнянно більшою, ніж у розвинутих країнах. Отже, цілком очевидно, що послаблення позиції національних виробників на внутрішньому агропродовольчому ринку в результаті приєднання України до СОТ зумовить прискорення темпів зростання безробіття у сільській місцевості.

Література

1. Про рекомендації парламентських слухань "Стан підготовки вступу України до Світової організації торгівлі, проблеми та перспективи": Затв. Постановою Верховної Ради України від 9 січня 2007 р., № 542-V // ВВР України. — 2007. — № 1. — 136 с.
2. Бураковський І. Приєднання України до СОТ: підсумки дискусії та погляд у майбутнє // Політика і час. — 2006. — № 11. — С. 14–16.
3. Гайдуцький А. Інвестиційні аспекти вступу до СОТ для аграрних секторів країн Центральної і Східної Європи // Економіка України. — 2006. — № 7. — С. 83–90.
4. Губський Б. В. Євроатлантична інтеграція України. — К.: Логос, 2003. — 328 с.
5. Світова організація торгівлі (СОТ) — правова та інституціональна основа світової торговельної системи // Українська асоціація імпортерів та експортерів. — <http://www.uaie.org/viewdoc.php?tyreedit=s&idn=820>

Перебування у СОТ прискорить динаміку ринкових реформ в Україні шляхом створення цивілізованих умов конкуренції, збільшення прозорості державної політики й приведення законодавства у відповідність до норм і правил СОТ. Усе це стане позитивним сигналом для іноземних інвесторів. Можна сподіватися на додаткові внески в аграрний сектор від інвесторів, які вже працюють в Україні, особливо за умови скасування обмежень на земельний ринок.

Пребывание в ВТО ускорит динамику рыночных реформ в Украине путем создания цивилизованных условий конкуренции, улучшения деятельности государственной политики и приведения законодательства в соответствие с нормами и правилами ВТО. Все это будет положительным сигналом для иностранных инвесторов. Можно надеяться на дополнительные вклады в аграрный сектор от инвесторов, которые уже работают в Украине, особенно в условиях ликвидации ограничений на земельный рынок.

Being in World Trade Organization the dynamics of market-style reforms in Ukraine will speed up by creation of civilized competitive conditions, transparency of state policy and making legislation in compliance with standards rules of WTO. All this will be a positive signal for foreign investors. We may hope for the investors' supplementary introduction market in agrarian sector that have already been working in Ukraine, especially in terms of liquidation of land market restrictions.

Надійшла 10 лютого 2009 р.